

n. my
nr 1054

12-50

Віbliотека »Промінь«

Відділ А. ::: Діточі книжечки. ::: Збірка 3--4

УВАГА! НЕ ПОДАВАТИ
ПРИКЛАД - П
Поводка 1934
1934

Леся Українка

До української дитини ...

Збірка діточих вір-
шів і оповіданнів.

Р/1055
В

(3 нагоди десятилітніх роковин смерти.)

Чернівці 1923.

„Астра“ печатня і накладня, тов. з обм. пор., вул. Петровича 4.

БІБЛІОТЕКА
Академії Наук
УРСР

2
Кав. див. міст.

Леся Українка.

Леся Українка уродилася 14. лютого 1872. року у повітовому містечку Звягелі на Волині. Правдиве її ім'я: Лариса Косач-Квітка. Походила вона з роду тих славних діячів на українській ниві, які все своє життя працювали для визволення українського народу. Мати її, Ольга Косач (прибране ім'я: Олена Пчілка), була визначною письменницею, а рідний дядько, Михайло Драгоманів, великим українським ученим і політиком.

Ціле життя Лесі Українки пройшло у великому горю: від молоденьких літ аж до самої смерти вона без перестанку хорувала. Тоді як другі люде тишилися життям і здоров'ям, вона мусіла нераз цілими місяцями лежати в ліжку або лічитися в далеких теплих краях від своєї недуги. Трохи не половину свого життя пробула вона далеко від рідного краю, то в Єгипті, то на Кавказі, то в Криму, то в Карпатах. Та проте вона ніколи не скаржилась на свою долю; терпіла мовчки й ховала своє горе глибоко в серці. Померла 19. липня 1913. року.

Леся Українка почала писати в 1884. р. молоденькою дванацятилітньою дівчинкою. По її творах не пізнати, що писала їх хора жінка: скрізь вона бадьоро кличе до життя, його радощів, до здорової боротьби за кращу долю. Всі її вірші написані гарною, співною мовою, переняті патріотичним чуттям, глибоким змістом і вірою в кращу будущину народа. Окрім віршів писала ще драми, оповідання, повісти, наукові розвідки та переклади, що друкувались по всіляких часописах, журналах та альманахах („Зоря“, „Народ“, „Дзвінок“, „Літературно-Науковий Вістник“, „Дзвін“ і т. д.). Окремими збірками вийшли: „На крилах пісень“, Львів 1893; „Думи й мрії“, Львів 1899; „Відгуки“, Чернівці 1902; „Твори“, том I., Київ 1913.

До української дитини.

Тішся, дитино, поки ще маленька,
 Ти-ж бо живеш на весні,
 Ще твоя думка літає легенька,
 Мрії твої ще ясні.

Мрія полине із думкою вкупці
 Геть в чарівнії світа;
 Крил не втинай сизокрилій голубці,
 Най вона вільно літа!

Чи пам'ятаєш ту казку-дивницю,
 Як то колись принесла
 Ту ю цілющу-живущу водицю
 Дрібна пташина мала?

Їй не страшні були дикі простори,
 Бескиди їй хвилі морські,
 Перелітала найвищії гори, —
 Мала крильцята прудкі.

Так твоя мрія швиденько полине,
 Тільки їй волю даси,
 І принесе з чарівної країни
 Краплю живої роси.

А як приступить журба невсипуща
 Та до серденька твого,
 Тая росиця живуща-цілюща
 Буде жити його.

Найже та мрія із думкою вкупці
 Лине в незнані світа!
 Крил не втинай сизокрилій голубці,
 Най вона вільно літа!

Поле.

Літо краснее минуло,
Сніг лежить на полі;
Діти з хати виглядають
В вікна... шкода волі!

Діти нудяться в хатині,
Гірко нарікають:
„І нащо зима та люта?“
Все вони питають.

„Он все поле сніг завіяв,
Хоч не йди із хати!
У замкнуті дивись вікна,
Ніде й погуляти!

Сніг з морозом поморозив
Всі на полі квіти...
Десь зима та не скінчиться!“
Нарікають діти.

— Ждіте, ждіте, любі діти!
Літо знов прилине,
Прийде милая година,
Як зима та згине.

І завітне наше поле
І зазеленіє, ~~як~~
Знов його весна прекрасна
Квіточками вкриє!

Біда навчить.

Був собі горобець. І був би він нічого собі горобчик, та тільки біда, що дурненький він був. Як вилупився з яйця, так з того часу ні трішки не порозумнішав. Нічого він не тямив, — ані гніздечко помостити, ані зерна доброго найти; де сяде — там і засне; що на очі навернеться — те й ззість. Тільки й того, що завзятий був дуже: є чого, нема чого, а він вже до бійки береться. Одного разу літав він із своїм товаришем, також молодим горобчиком, по дворі в одного господаря. Літали вони, гралися, по смітничку порпалися тай найшли три конопляні зернятка. От наш горобчик і каже: „Мої зернятка! Я найшов!“ А чужий собі: „Мої! Коли мої, коли мої!“ І почали битися. Та так бьуться, та так скубуться, аж до гори скачуть, аж пірря з них летить. Бились, бились, поки потомились; сіли один проти одного, надулись і сидять, — та вже й забулись, за що бійка була. Коли згадали: „А де ж наші зернятка?“ Зирк, аж зернят вже й не має! По дворі ходить квочка з курчатками, квочче тай промовляє:

— Дурні бились, а розумні пожилились!

— Що ти кажеш? — питаються горобці.

— Та то дякую вам, що ви такі дурні.

От поки ви здуру бились, то я з моїми курчатками поснідала вашими зернятками!... Що то сказано, як хто дурний!... Нікому

було вас вчити! Як би вас хто взяв в добру науку, та може би з вас і птахи були!

Чужий горобчик розсердився за таку мову:

— Вчи своїх дурних курчат розуму, а з мене й мого розуму досить!

Підскочив, тріпнув крильцем, цвірінькнув та й геть полетів.

А наш горобчик зістався і замислився:

— А правда, — думав він, — краще бути розумним. От курка розумна, — наїлась собі, а я мушу голодний сидіти!

Подумав, подумав та й став просити курку:

— Навчіть мене розуму, пані-матусю. Ви ж такі розумні!

— Е, ні! — каже курка, — вибачай серденько! Маю я й без тебе клопоту доволі. Он своїх діточок чималенько, поки то їх всіх до розуму доведеш! Шукай собі інших учителів!

Тай пішла собі в курник. Зістався горобчик сам та й журиться:

— Ну, що ж робить? Треба когось іншого питати, бо вже я таки не хочу без розуму жити!

І полетів в гай. Коли дивиться, — аж сидить зазуля на калині та все: „Ку-ку! Ку-ку!“ От він і до неї:

— Тіточко! Що я вас проситиму! Навчіть мене розуму! У вас же нема своїх дітей; а то курки просив, та вона каже, що в неї й так багато клопоту.

— А я тобі от що скажу, — відповіла зазуля, — як у мене свого клопоту нема, то чужого я й сама не хочу! От не мала б роботи, чужих дітей розуму вчити! Це не моє діло! А от, коли хочеш знати, скільки тобі літ жити, то це я можу тобі сказати.

— Аби ти була жива, а за мене не турбуйся! — відрізав горобець і полетів геть.

Полетів він геть аж на болото, а там ходить бузько та жаб ловить. От підлетів горобчик до його тай каже несміло:

— Пане, навчіть мене розуму. Ви ж такі розумні...

— Що, що, що? — заклекотів бузько, — тікай но, поки живий! Я вашого брата!...

Горобчик мерщій від нього, ледві живий від страху.

Бачить він, сидить на ріллі ворона й сумує. От він до неї:

— Дядино, чого ви так зажурились?

— Сама не знаю, синочку, сама не знаю!

— Чи не можете, дядиночко, мене розуму навчити?

— Та ні, синочку, я й сама його не маю. А от, коли ти вже так хочеш, то полети до сови: вона, кажуть, вельми розумна, то може вона тобі що й порадить. А я до того розуму не дуже, Бог з ним!

— Прощавайте, дядино! — сказав горобчик.

— Щасливо!

Полетів горобчик питати, де сова сидить. Сказали йому, що вона в сухому дубі в дуплі мешкає. От він туди. Бачить, — справді сидить сова в дуплі, тільки спить. Горобчик до неї:

— Пані! Чи ви спите? Пані! пані!

Сова, як кинеться, як затріпоче крилами!

— Га? Що? Хто? — кричить, витріщаючи очі.

Горобчик і собі трішки злякався, а все таки хоче свого дійти.

— Та це я, горобець...

— Горобець, який горобець? Не бачу! Чого притирився? І яка вас лиха година по дневі носить? Оце напасть, — і в день не дадуть заснути!...

І сова знов заснула. Горобчик не посмів її вдруге будити, сів собі на дубі тай почав ждати ночі. Ждав, ждав, аж йому обридло. Коли це, як стало вже добре темніти, прокинулась сова та як заведе: Гу-у-у! Гу-гу-гу-у-у! Горобчик аж отерп зо страху. Хотів уже тікати, та якось задержався. Вилізла сова з дупла, глянула на горобчика, а очі в неї світять. Страх та й годі!

— Ти тут чого? — спитала.

— Та я, — вибачайте, моя пані, — ще з ранку тут сижучу...

— І чого?

— Та чекаю, поки ви встанете...

— Та я-ж встала! Ну, чого тобі треба? Чого стремиш?

— Я хотів би вас просити, — вибачайте ласкаво, — чи не могли би ви мене розуму навчити? Адже ви такі мудрі...

— Не на те я мудра, щоб дурнів розуму навчати! Хто дурнем вродився, той дурнем і згине. Тікай но ти, а то я голо-о-одна!...
— гукнула сова та як засвітить очима...

Горобчик миттю як схопиться, полетів в світ за очі, десь у гушавину заховався та там і проспав аж до самого ранку. Спить горобчик та так міцно, коли це у нього над головою щось як заскрегоче: „Че-че-че-че!“ Горобчик прокинувся, аж дивиться, — сидить на сучку сорока-білобока та так скрегоче, аж очі заплющила.

— З ким ви, панянку, так розмовляєте?
— спитав її горобець.

— А тобі що до того? Чи бач, який цікавий! А хоч би й з тобою?

— Та я дуже радий, як зо мною. Я-б вас просив, моя панно, щоб ви мене розуму навчили.

— А на що тобі, мій молодчику, розум? Без розуму легше в світі жити, та таки й веселіше. А ти, голубчику, ліпше красти вчись, от як я, то тоді й розуму не треба. З великого розуму не тяжко й з глузду зсунутися; ось ти поговори зо мною, то я тебе навчу, як і без розуму прожити... — й заскреготала сорока, та що далі, то все скорше, та все дрібніше...

— А бодай тобі заціпило скреготухо! — скрикнув горобчик, — ото глушить! Цур тобі! — та скоріш від неї геть.

Сів собі горобчик на полі тай думає:

— Де я того розуму навчуся? Скільки світа злітав, а щось не багато навчився, хиба вже воно так і зістанеться...

Зажурився він, поглядає сумно круг себе, а по полю чорний крук похожає, та так поважно.

— Ну, ще в цього поспитаю; це вже в останнє! — подумав горобчик.

— Навчіть мене розуму! — звернувся він просити до крука, — я вже давно його шукаю та ніяк не найду.

— Розум, молодче, по дорозі не валяється, — мовив поважно крук, — не так то його легко найти! А я тобі от що скажу: поки біди не знатимеш, то й розуму не матимеш. От тобі моя наука. А тепер іди, — мені ніколи.

Полетів горобчик, засмутився. „Що то мені така наука?“ — гадає собі. Однак більше ні в кого розуму не питав, — обридло вже. Посумовав трохи, що мусить без розуму жить, а потім і забув. Почав знову гуляти веселенько. Ні гадки йому.

І не зоглядівся горобчик, як і лігечко минуло. Настала осінь з вітрами холодними, з дощами дрібними, а де далі й сніжок почав перепадати. Біда горобчикові, — холод, голяд! В ночі де не сяде, спати не може, — так холодний вітер і пронизує. В день

їсти нічого, бо все зібрано в стодолі, а як що й найде, то за сваркою втеряє. От і почав наш горобчик до розуму доходити, годі сваритися! Куди горобці летять, і він за ними; що вони найдуть, то й він поживиться, та все без сварки, без бійки, то горобці його й не женуть від себе, — а перше то й близько не підпускали. Побачив горобчик, як інші пташки в теплих гніздечках сидять, почав він і собі придивлятися, як то гнізда будуються. Почав він пірячко до пірячка збирати, соломку до соломки складати та гніздечко мостити. Так статкує наш горобець, так дбає! Де далі всі горобці почали його поважати; куди зберуться на раду, то вже й його кличуть, — так він вславився між ними своїм розумом. Перезимував він зиму щасливо, а на весну вже став великим та розумним горобцем; сидів він у гніздечку не сам, а з горобличкою, і четверо ячок в гніздечку лежало. Як виклюнулись горобенята, то горобцеві новий клопіт: годувати діточок та вкривати, та глядіти, та від хижого птаства боронити, — не до гулянок було! А вже що господарний був горобець, то було аж сусіди-горобці дивуються:

— Які ви, пане сусідоньку, мудрі! І де ви того розуму навчились? — питають було його.

А він тільки головою кивне:

— Біда навчила! — каже.

Пташка.

„Мамо! Іде вже зима,
 Снігом травицю вкриває,
 В гаю пташок вже нема...
 Мамо, чи кожна пташина
 В вирій на зиму літає?“
 В мами спитала дитина.

„Ні, не кожна!“ — відказує мати.
 „Бачиш, онде пташина сивенька
 Скаче швидко отам біля хати.
 Ще зісталась пташина маленька.“

„Чом же вона не втікає?
 Нащо морозу чекає?“

„Не боїться морозу вона,
 Не покине країни рідної;
 Не боїться зими навісної,
 Жде, що знову прилине весна!“

„Мамо! Ті сиві пташки
 Сміливі певно, ще й дуже,
 Чи то безпечні такі?
 Пташка цвірінькає так,
 Мов їй про зиму байдуже!
 Бач, розцвірінькалась як!“

„Не байдуже тій пташці, мій синку;
 Мусить пташка малесенька дбати,
 Де-б на зиму знайти їй хатинку,
 Де під снігом поживку шукати“.

„Нащо-ж співає? Чудна!
Краще-б шукала зерна!“

„Спів пташині потіха одна!
Хоч голодна — співа веселенько,
Розважає пташине серденько,
Жде, що знову прилине весна!“

oo oo oo

Лелія.

У невеличкій кімнаті лежить на ліжку слабій хлопчик. Лежить він, не спить, дивиться, широко розкривши оченята, на вікно заслонене хустиною; хустина не зовсім за-слонила вікно, збоку трохи видко шибку й видко, як падає смужка блакитного місячного світла аж до долу.

— Павлусю, куди ти так дивишся? — спитала мама хлопчика, бо то-ж мама сиділа й гляділа свого слабого синочка.

— Та я дивлюсь на ту смужку. Мамо, відки вона, з чого вона? — сказав хлопчик.

— То місяць так світить, Павлусю, то світло; а заслонити вікно, то й не буде смужки. Може заслонити? — спитала мама.

— Ні, не треба; так гарно.

— Не дивись, Павлусю, краще засни, — ти-ж слабенький, тобі треба заснути!

— Мамочко, я ще не хочу спати, мені так горяче, так горяче... Я не буду спати, краще ти мені казочку розкажи!

— Яку-ж тобі, моя дитино, казочку розказати?

— А от ти колись мені розказувала про тих маленьких діток, що то живуть у квітках; вони зветься мизинчики. Ти казала, що в кожній квітці живе маленький мизинчик або мизиночка, що вони що ночі виходять з квіток і грають, танцюють, співають. Мамо, а яка найстарша мизиночка? Ти-ж казала, що у них є цариця. Яка вона?

— Вона, Павлусю, зветься Лелія, бо живе у самій найкращій лелії в світі. В якій квітці мизинчик живе, то так і зветься, як та квітка.

— Мамочко, гелубочко! — почав просити Павлусь, — розкажи мені щонебудь про тих мизинчиків! Я так люблю, як ти про них розказуєш!

— Ні, Павлусю, вже пізно ті казки казати, нехай но завтра в день, а то тепер тобі спати пора. Це казка довга, все одно тепер не скінчу; то ти все будеш думати про неї та й до світу не заснеш. От, краще я заслоню від тебе свічку, то ти собі спатимеш, а завтра встанеш здоровенький, — будемо тобі й казки казати й все гаразд буде. Спи, моє любе хлопятко!

Мама заслонила свічку великою книжкою, щоб світло не падало Павлусеві в очі, поцілувала його, мовивши „добраніч“, а сама сіла на крісло біля його ліжка з шиттям у руках і ждала, поки він засне. Але Павлусь

не спав; він дивився, як мама шие: от як вона хутко шие! голка все блись, блись!... тепер вже не так хутко...

Далі Павлусь почав знову дивитись на ту ясну смужку, що падала з вікна. Він все думав про мамині казки: „Як то шкода, що мама не схотіла казати мені казки! Тепер так нудно! Коли там ще я засну... А яка та Лелія? Чи така маленька, як усі мизинчики? Мама каже, що мизинчики такі, як метелички маленькі... Яка тая Лелія?“ Павлусь дивився на смужку й все думав, думав, довго так... І от, здалось йому, що смужка та затремтіла, почала темніти, мовби хто заслонив її тінню. Павлусь підвівся трохи, глянув, коли бачить, аж проти нього стоїть якась постать, немов людська. Він спершу злякався трохи, потім же бачить, що то щось зовсім не страшне, — таке маленьке, немов якась дівчинка малесенька! от, він і нічого, перестав боятись. Дивився на ту дівчинку, а вона така гарнесенька: очиці ясні, кучері довгі сріблясті, сама в білій прозорій шаті, на голівці малесенька золота коронка, ще й крильцята має хороші та барвисті, як у метелика, так і міняться ріжнومانітними барвами, немов тая веселка. В рученятах в дівчинки довге стебло, — квітка білої лелії, і пахне вона на всю хату. Павлусь глянув на дівчинку й зараз якось пізнав, що то цариця Лелія, — а він же так хотів її побачити!

— Ти Лелія? — спитав він у дівчинки.

— Так, я Лелія. Я чула, як ти про мене розпитував, от я й прийшла до тебе. Ти радий?

— Радий, дуже радий! — покликнув Павлусь і простяг до неї обидві руки.

Лелія усміхнулась, та так любо, аж в хаті ясніше стало й місячна смужка порожевіла.

— Може ти хочеш зі мною куди полетіти? — спитала в Павлуся Лелія.

— Як же я полечу? Хиба в мене є такі крила, як у тебе? — сказав Павлусь. — Я не вмію літати!

— Ну, то я тебе візьму на руки.

— Ти? . . . Ти ж така маленька, а я більший від тебе, я тяжкий.

— То нічого! — сказала Лелія і знов усміхнулась, потім торкнула Павлуся квіткою своєю, і раптом Павлусь почув, що він сам зробився квіткою, тільки не лелією, а рожевим маком. От Лелія взяла його в ручку, притулила до себе й швиденько вилетіла з хати в садок. Всі квіти в садочку склонились перед нею і захиталися, з них почали вилітати маленькі діточки — мизинчики.

— Спіть, спіть! — сказала їм Лелія, — цієї ночі я не маю часу бути з вами.

Мизинчики повлітали знов у квітки, квітки постулялися і послули.

— Ну, Павлусю, куди ж ми полетимо? — спитала Лелія.

— Куди хочеш! — відповів Павлусь, бо він, хоч і зробився квіткою, однак міг словами говорити.

Понесу ж я тебе он у той панський садок, що то на горі; там ростуть мої сестри, молодші лелії, може вони нам що цікавого розкажуть.

І Лелія знялась у гору, швидко, швидко полинула, далі спустилась у панський великий сад. В саду стояв пишний палац, у деяких вікнах в палаці було світло; видно, пани ще не спали. Але в саду не було нікого. Лелія стала просто у квітниці, а там же то лелій білих — сила! Тихо-тихо так стоять і не хитаються.

— Ото сплять! — гукнула на них Лелія, — і не чують, що ми коло них! А вставайте лишень, ви! — й Лелія торкнула їх своєю квіткою.

Раптом всі лелії захитались і заговорили, з кожної квітки виглянуло бліденьке личко мизиночки.

— Вибачай, царице-сестрице! — забре-ніли вони. — Як би ти знала, як ми пізно поснули!

— А чого ж ви пізно засипляете? Хто ж вам спати не дає? — гнівно Лелія спитала.

— Ох, нам же нема спокою ні в день ні в ночі! Ох, бідні ми квіти!

— Що вам таке? Чого ви бідкаетесь?

— Та де ж нам не бідкатись? У донь нас полють, руками займають, листя обри-

вають, а часом і віку збавляють, гострим ножем стинають, несуть нас у велику хату, у панську палату, поставлять у воду, гублять нашу вроду. Ох, сестрице, скільки нас погинуло, любий світ покинуло!... От було недавно свято, — кільки ж нас було потято!...

— Бідні, бідні мої сестриці! — мовила журливо Лелія, і в очицях слізюньки заблисли. — Що ж, мої любі, за те маєте вигоду, глядять вас, жалують, втішаються вами! поки ви в садочку, — життя ваше красне,

— Ой, не красне воно, не красне, — життя наше нещасне! Скільки в садочку стояли, щастя-долі не знали... Темненької ночі, ми до сну охочі, головоньки схилимо біленькі, — де візьметься панство вельможне, заможне, паничі й панянки молоденькі. Веселі співи гучні, музиченьки бучні не дають нам спати до півночі... Нащо нам вигода та така догода! Ми зовсім до неї не охочі!...

Замовкли бідні лелії й низько поскиляли свої білі головоньки...

Коли це відчинилися в палаці великі шкляні двері, й вийшла молода панна, убрана в хорошу білу сукню. Вона сіла на ганку й якось неохоче дивилась на той садочок, залитий місячним сяйвом.

— Ах, як голова болить! — мовила вона сама до себе, — навіть по ночах спати не можу! А все то з нудьги, я знаю. Де ж таки, гину тут на безлюдді, в селі! Сиди

цілий день, як заклята, нема з ким і слова мовити! Правда, увечері гості приїздять, але то такі гості!... Вони вже мені обридли. Та мені тут все обридло: й цей садок, і цей дім, і квітки. Все у нас таке не цікаве, от хоч би й ці квітки: хто ж видав, насадити таку силу тих лелій, та ще й білих! Як би хоч лелії які цікавіші — рожеві чи пасисті, а то!... Вже білі лелії можна знайти у кожному міщанському, та навіть і в хлопському садку. А пахнуть як! Аж в голові морочиться, жадної делікатности нема в тих квітках. Підувідси, а то ще гірше голова розболиться!...

І панна пішла знов у палати, причинивши з досадою двері.

Лелії так стало шкода своїх погордованих сестриць.

— Шкода мені вас, дуже шкода, — мовила вона до них, — та що робити, коли я не маю сили перенести вас звідси кудиінде. Нічого я вам не пораджу, мої безталанні!...

Лелія пройшла стіха біля всіх лелій, журливо дивлячись на них; коло крайнього кущика вона спинилась.

— А де ж моя сестра наймолодша? — спитала, показуючи на порожнє місце з краю.

У відповідь лелії знову забреніли:

— Немає сестриці, немає — в иншому садочку процвітає. Віддала сестрицю нашу панна: випросила дівчина Маряна, за щирю

свою роботу в літку випросила що найменшу квітку. Немає сестриці, немає, в іншому садочку процвітає!

— Треба буде її відвідати, як там вона в іншому садочку мається? — мовила Лелія і хотіла ще про щось розпитати, але Павлусь попросив летіти далі. Сказав, що йому тут невесело, — лелії засмутили своїми розповідями.

— Ну, то полинемо у велике місто; там може щось веселішого побачимо!

Лелія знялась високо вгору й в одну мить Павлусь побачив велике місто, широкі вулиці, блискуче світло, розкішні крамниці, а на вулицях — що того люду! Люде метушаться, — ті сюди, ті туди, аж в очах миготить! Павлусь і Лелія тихо линули понад юрбою і придивлялися до крамниць, там бо у вікнах було виставлено багато всякого дива, там і ляльки, там і цяцьки, там і ласощі всілякі, й золоті оздоби, й сукні коштовні, і книжки з малюнками... та де! — всього ані списати, ні переказати, що там було!

Лелія спинилась біля одної дуже великої крамниці; там в освіченому вікні стояло багато квітів. Хороші то були квіти! Яких тільки там не було, — всякі були, які лиш є на світі! Були навіть такі, яких ніде не буває... Рожі, лелії усяких барв, конвалії, фіялки, та ще якісь дивні сріблясті й злотисті квіти, хто їх зна, як і звуться! І всі

ті квіти у віночки звиті та в пучечки пов'язані, а деякі так галузками порозкладані, та все такі розкішні та красні, аж сяють.

Павлусь аж руками сплеснув.

— Ох, які ж красні квітки! Я так ~~ж~~ ще й не бачив! Куди леліям, що там у саду!... Леліє, поговори з ними, нехай вони тобі щонебудь розкажуть.

— Ні, Павлусю, вони нічого не розкажуть, вони не можуть говорити, бо неживі.

— Неживі? Як же вони [виросли такі гарні, коли неживі? А чому мизинчики не сидять в них?

— Мизинчики, серденько, не сидять ніколи в таких квітках, бо ці квітки не справжні, вони зроблені, через те не пахнуть і листя мають грубе, шорстке, а ми не любимо таких квітів і сидіти в них не хочемо, хоч би як були майстерно зроблені.

— То вони зроблені?... — якось невесело мовив Павлусь, — а хто ж їх робить? З чого? Як?

— А от я тобі покажу, коли хочеш, де їх роблять.

І Лелія знялася в гору з Павлусем, аж на четвертий поверх тої же таки камениці. Павлусь глянув, бачить, — якась кімната з голими стінами брудними, серед хати довгий стіл, нічим не накритий, а на столі купа всіляких шматок, дротів, бавовни, ниток,

стоять слоїки з клеєм, у них повстромлювані квачики, в мисочках розведені краски всіякі, позолота, й всього того так багато, всюди такий нелад! За столом, на лавках сидять дівчата, убрані по міському, але надто вбого, запяті брудними швартушками; кожна дівчина має ножички й багато маленьких шильців, колодочок, лещаток; перед кожною дівчиною лежить купа отого шмаття та дрібязку.

Одні дівчата витискають гострою машинкою листя та пелюсточки, другі вправляють дроти в те листя, треті фарбують, четверті крохмалять, завивають та розправляють, п'яті роблять серединки з бавовни та ниток, а останні вже клеять пелюсточки до купи й роблять з них квітку, в останнє підмальовують, поправляють, закручують — і квітка гстова!

Дівчата роблять мовчки, хутко, не відриваючись від роботи. Вони не уважають, що кругом такий бруд і нелад, що одежа, руки у них забруднені фарбою та клеєм, — їм нема часу на то уважати, вони звикли до цієї роботи. Вони не уважають, що тяжко потемнїли, поблідли від сидні в душній хаті за марудною роботою, що в хаті тхне фарбою та клеєм, аж дихати важко, — їм нема часу на то уважати! Аби робота йшла хутко, аби їм більше зробити, — бо яка робота, така й плата! Та як би ж так, а то плата ще й менша від роботи! А он біля дівчат

похожає найстарша робітниця, вона настановлена, щоби глядіти, аби хто чого не зіпсував та не вкрав, аби робота йшла сквапно та справно, — треба статкувати!

У кінці стола дві дівчині, схилившись над роботою, стиха розмовляють, бо наставниця далеко, не почує.

— Ой, серце Катрусю! — говорить одна, вправляючи дрiт в зелений листок, — ой, як мені хочеться їсти! Просто аж руки трясуться! То ж то від самісінького ранку нічого не їла! Прийшла я сьогодні пізно на роботу, — й сама не знаю, як це я так спізнилась! — та он, мене не пустили обідати, та ще й кажуть, що не заплатять за цей день нічого — нащо, мовляв, спізнюєшся! Ой, біда, тай годі...

— Правда, що біда, — відповіла друга дівчина, — а от я, то вже ніколи не спізнююся на роботу, хиба що вже... Ой, мені лишенько! — скрикнула раптом і оглянулась на той хуток хати, де була наставниця.

— Що тобі, Катрусю? — запитала товаришка.

— Цить, цить, а то ще почує! Ой, лихо, що я наробила, — та-ж я миску з фарбою перекинула, скільки шмаття поплямила! Що-ж мені тепер буде? Пропала моя плата! Мовчи, серденько, нікому не кажи, може воно так минеться!

Але наставниця побачила, що там в кінці стола щось не гаразд і вже бігла до дівчат.

— А що тут вже накоїли?! Га?! — гукнула вона, та так грізно й голосно, що Павлусь аж затремтів.

— Ой Леліє! — скрикнув він, — неси мене звідси, я не хочу тут бути! Тут погано, бридко, страшно!!

Лелія миттю спустилась на землю.

— Може хочеш знов на квітки подивитися, на ті, що в вікні виставлені! — спитала вона.

— Ні, ні, не хочу, я зовсім тут не хочу бути в цьому місті, не треба мені цих бридких квіток, я хочу до дому, до мами!!

— Ну добре, до дому — то й до дому, а от тільки я ще хотіла би полинити до своєї молодшої сестриці, що то росте у селянки в садочку, — як то вона там мається?

— Мені, Леліє, вже не хотілосьби нікуди летіти; але, як вже ти так хочеш... Тільки не будьмо там довго!

— Ні, ми туди не на довго.

Лелія полинула швидко, швидко; Павлусь бачив, як миготіло світло по вулицях міських у нього під ногами, як поспішала та метушилась юрба людей... Хвилиночка, мить — і вже зникло місто. Здається, хутко летіли, однак Павлусь побачив, що вже день займається і світло рожеве ранньої зорі бореться з блакитним світлом місяця. Лелія

тихо спускається до долу біля якоїсь маленької, низенької, похилої хатинки. А, це-ж хатина знайомої дівчини Маряни, — Павлусь зараз пізнав. Це-ж його рідне село, а дівчина їх сусідка, Павлусь не раз у неї бував. Он, і грядочка з квітками — така малесенька, а чого там тільки нема! І чорнобривці і тоя, і любисток, і рута, й канупер, і мнята кучерява, ще й повної рожі кущик невеличкий, та все те барвінком хрещатим обплетено. По середині росте біла лелія. Видно, що господиня за лелію дбає, — обполола чистенько, ще й прутиками обтикала для захисту. А лелія-ж то розцвилася — на прочуд! Онде-ж і господиня сама, дівчина Маряна, вона помагає поміж квітками, а за нею ходить її братик, білоголовий хлопчинка і носить збанок із водою. Маряна показує йому, де поливати, а він поливає. Могла би вона й сама те зробити, та знає, яка то утіха для малого брата, коли вона дозволить собі помагати.

— Слухай, Івасю, — озвалася Маряна до брата, — ти-ж добре полий оцю білу квітку. Вона зветься лелія, — знаєш? Її треба добре поливати, бо вона недавно пересажена, то треба, щоби принялась. Та тільки ти помалу, щоби ще не зломив часом. Або дай, краще я сама поллю!

Івась не хотів було дати збанка, але Маряна таки полила сама свою дорогу квітку.

— А правда, Івасику, як моя лелія хороше пахне? Правда, хороше?

— А невже-ж ні! — мовив хлопчик, нахиляючися обережно над квіткою, — вона краще пахне за всі квітки!

— Ото-ж то! — втішно сказала Маряна, — отже слухай, Івасику, я от зараз піду на роботу, як поснідаємо, а ти тут наглядай, щоби кури в квітках не греблися, та щоби хлопці часом не зломали моєї лелії. Будеш глядіти?

— Буду!

— Ну, то добре! Як будеш глядіти, то я тобі яке пуделочко або цукру від панів принесу, а як не глядітимеш, то буду гніватися на тебе, бо ти знаєш, яка то квітка! Як цю зломлять, то де я другу дістану?

— Добре, добре, буду глядіти!

Маряна з братом розмовляючи, пішли в хату снідати. Тоді Лелія з Павлусем приступили до білої лелії.

— Здорова, люба сестрице, Леліє-царице! — забреніла вона, вгляdivши їх, — де ти літала, де ти бувала? Чи моїх сестричок не видала?

— Видала, видала і про тебе розпитала.

— Якже вони маються, мої сестриці, мої любі жалібниці? Чи згадують про сестру молоденьку, про лелію біленьку?

— Згадують, згадують, що дня плачуть по тобі.

— Нехай-же не плачуть, нехай не ридають, тільки нехай добрим словом спога-

дають. Я-ж тут маю таку вигоду, як ще не мала зроду. Що мені в дівчини краще ніж княгині, мені в цій квітниці краще ніж цариці, — красуюсь-пишаюсь, лишенька не знаю! Моя люба Маряночка краще мені як сестричка, — як на неї подивлюся, мов до сонечка всміхнуся. А дівчинонька Маряна що вечора й що рана мене поливає, поле, доглядає. Ще сонце не сходить, а вже моя господинька з хатини виходить. Вийде моє серце, ухопить відерце, біжить до керниці, набере водиці, щоб було чим поливати квіточки в квітниці. Як нас поливає, то кожного ранку співає веснянку: „А в тому саду чисто метяно, ще й хрещатим барвіночком дрібно плетяно!...“ Бренить голосочок, як срібний дзвіночок, по садочку лунає, та вже й соловейко, що співа раненько, так співати не здолає! Пісня до роботи додає охоти, а Маряні в день не до гуляння, — на роботі зранку до смеркання. На чужому полі ніжки натомила, на чужій роботі ручки натрудила, на чужихгородах цілий день полочила, буряном колючим руки поколола. Ой, то-ж натомилась, як прийшла до дому, то аж похилилась. Стала приступать їй до серця досада... Глянула на мене: — „Ти-ж моя відрада! Ой, ти-ж моя мила, лелієнко біла, як-же ти цвितеш пишно; як подивлюся, аж усміхнуся, так мені з тебе втішно! Я-ж тебе, квіточко мила, за свою працю заслужила, на свою долю

посадила; рости-ж, леліє, розкішна, красна, щоби була моя доленька щасна!"

Так співала, розповідала молоденька лелія, а цариця Лелія слухала та всміхалася радісно, так то вже вона раділа, що її сестриця така щаслива й така мила своїй господині. Приступила вона до сестри, торкнула її своєю квіткою, що мала в руках, і промовила: „Рости ж, леліє, розкішна, красна, щоби була доля щасна!“ — Раптом та молоденька лелія виросла висока, висока, квітки на ній дивно розцвилися і спалахнули світлом сріблясто-рожевим, на листі засвітилася діаментова роса й всілякими барвами замиготіла, заграла й зникла.

Павлусь глянув, аж він у своїй кімнатці, лежить на ліжку.

— Леліє! — скрикнув він. — Я ще не хочу до дому, я хочу знов у той садочок! Неси мене!

Лелія стояла перед ним рожева, мов хмарка на сході сонця.

— Ні, любий! — мовила, — нехай иншим часом, на цей раз досить! Мені ніколи, ще маю багато роботи. Он вже дев'ять. Прощай! Будь здоров!

Лелія торкнула його квіткою, потім нахилилася, поцілувала, кивнула голівкою і зникла. Павлусь простяг до неї руки, хотів голосно гукнути і — прокинувся. Дивиться, аж соняшний теплий промінь падає просто йому в очі, а над ним стоїть його мама й цілує його в чоло, промовляючи:

— А ти вже встав, прокинувся! Моя люба дитино! Ну, як же маєшся?

— Добре! — відповів Павлусь, обнімаючи її, — зовсім добре... А знаєш, мамочко, який мені гарний сон приснився? Мені снилася Лелія!

ooo ooo ooo

Метелик.

Бідний, нічний, сірий метелик сидів у темному, вохкому льоху, за бочкою з капустою. Сидів він сумно, стуливши свої темні крильця. Так смутно йому було, дарма що не був він там самотним, — мав таки сусіда; сусід той був лилик. Та з того сусідства невелика була користь для метелика: лилик був не говіркий, понурий собі, та до того ще з якимсь призиством дивився на бідного метелика, — сказано нерівня!

Лилик сидів тихо в своїому кутику, ні за чим він не жалкував, та нічого й не бажав, хиба тільки кутка ще темнішого, щоб міг сидіти там спокійно й ніколи того прикрого, разливого світла не бачити. Правда, тут у льоху тее світло не дуже докучало, — а все таки часами дехто надходив зо свічкою, навіть часом і над бочкою нахилвся, набираючи капусти, — й це було дуже прикро лиликові; коли б сила, він би тее світло крилами згасив на віки.

Метелик на своєму недовгому віку ще не бачив світла, душею тільки чув він, що десь то є сторона краща, ясніша, ніж його рідний льох, бо часом з малого віконця, що було в льоху, падав блідесенький промінь, та не міг метелик і розібрати, що то воно таке тее світло й яке воно повинно бути. У темному куточку промінець той був ледве примітний, — тоненький як ниточка та блідий мов погляд недужої дитинки. Сидить було метелик та все шле свої думоньки на світ той ясний; — але де? того ні думка ні серце не знали, а порадитися ні з ким, бо де ж та порада? (Хиба — лилик, так знаєте самі, з нього поради було мало!) Летіти шукати того світла метелик не мав відваги й сили.

Хто знає, може наш метелик так і вік свій короткий звікував би у темряві самотній, — та инша доля судилась йому. Якось прийшла служниця по капусту до льоху та поставила свічку долі, якраз напротив метелика. Боже! яким величним, блискучим, повабним здалося метеликові те світло! Він затріпотів крильцями й хотів кинутись на світло, але служниця в ту хвилину взяла світло й подалася геть із льоху. Не втерпів метелик, забув своє безсилля, забув свою несвідомість. „Світло, світло!“ — й полинув за ним; лилик тільки свиснув йому в слід, потім заліз ще далі за бочку й заснув; нічого йому ніколи не снилось. А метелик полетів, та й полетів за тою свічкою так

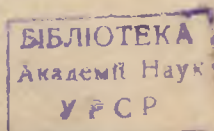
швидко, скільки сили було в його бідних крильцятах.

Аж ось він опинився у великій кімнаті; там сиділо за столом велике товариство. На столі була ясна-ясна лямпа, — метелик аж оторопів від того блискучого проміння і безсильний впав на стіл, тріпочучи крильцями. Хтось із товариства хотів його прогнати зі стола, але він, опам'ятавшись, знов зірвався і почав кружляти понад лямпою щораз то меншими й меншими кружками; хотів він бачити як найблище те ясне сонце, яким йому здавалася лямпа. Чи думав-же він, що там життя стратить? Хто-ж бачить смерть у сяєві? Воно горить, миготить, міниться, — там світло, там тепло, там життя! Метелик летить все ближче, ближче до згубливого світла. Ох, то-ж його згуба! Даремно всі відганяли його від світла. І от — метелик влетів у саму полумінь. Трісь! оце-ж йому й смерть! Лямпа спалахнула, а далі знов почала горіти з такою самою ясністю як і перше.

— Дурне сотворіння! — мовив дехто із товариства. — Хто велів йому летіти на вогонь? І женуть його, так ні, таки лізе! Дурному дурна й смерть!

А хиба ж розумніща була б його смерть, як би він на віки заснув у темнім льоху? Те світло спалило його, — але він рвався на простір! Він шукав світла!

ooo ooo ooo

Веснянка.

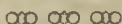
Як яснее сонце
 Закине свій промінь ясний
 До тебе в віконце, ---
 Озвись на привіт весняний,
 Сестрице серденько,
 Співай веселенько!
 Весняного ранку
 Співай, моя люба, веснянку!

Як бідну первістку
 Дочасну морози побють,
 І кущик любистку
 Холодніі роси поллють, ---
 Не плач, моя роже,
 Весна переможе!
 Весняного ранку
 Співай, моя люба, веснянку!

Як дощик дрібненький
 Заслонить нам світ по весні,
 Як вік молоденький
 Поветься у хмари сумні, ---
 Не тратьмо надії
 В літа молодії!
 Весняного ранку
 Співаймо, сестрице, веснянку!

Зміст:

	Сторона
Леся Українка.	2
До української дитини.	3
Поле.	4
Біда навчить.	6
Пташка.	12
Лелія.	13
Метелик.	29
Веснянка.	32

1923

2873³